

Fám Erika

ISMERETLEN ORSZÁGBAN

Alice. Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy

A Tamási Áron Színház és a sZempöl Offchestra közös évadkezdő produkciója egy sajátos műfaj jegyeit hordozza – a Lewis Carroll meseregényei nyomán megalkotott *Alice*: koncert-színház.

Olyan produkciót hoztak létre a sepsiszentgyörgyiek, amely elsősorban belső hangokat szóltat meg, belső képeket vetít ki. Különlegessége abban is megmutatkozik, hogy komplex össz-mediális alkotás, amelyben egyszerre van jelen a színház, a koncert és a mozgókép. A zene és a hangeffektusok sok esetben dominálják a produkciót, a színházi eszköztár helyenként háttérbe szorul, miközben a mozgókép folyamatosan próbálja megteremteni a sokrétű alkotás elemei közti kongruenciát. A kísérleti jellegű produkció sok vonatkozásban szokatlan, újszerű, ismeretlen, egyrészt mert a közönség nincs szokva a show- vagy koncert alapú előadásokhoz a színházban, másrészt Bocsárdi László alkotói világának ez az első olyan megnyilatkozása, ahol a nagyon fiatal közönség igényeit is belekalkulálta a rendezői koncepcióba, illetve megosztotta az alkotási felületet a sZempöl Offchestrával. A korábbi Bocsárdi-rendezések sorába szervesen nem illeszthető alkotás kihívás a szakma és a közönség számára.

Érzelemlökötél

Bocsárdi rendezésében úgy elevenedik meg az *alice*-i élményvilág, hogy ezt felfokozott összetettségében élheti meg a néző. Olyan zenei és látványvilágban lehet jelen, amelyben az érzékszervi tapasztalatok szintjén is erős a felnőtté válás, a kiválás, az önazonosság keresésének kérdése. A kamaszkor impulzív, változó közegének ábrázolása ingoványos terület, amelynek törvényszerűségei nehezen foghatóak meg. Inkább szuperszenzibilitásába kapaszkodva lehet megközelíteni, olykor csak hangulati szinten, hiszen a racionális elemek és magyarázatok sok esetben kilúgoznak és felszámolják legmélyebb lényegét.

Nem összefüggéseket, magyarázatokat keres hát a többnyire fiataloknak szóló előadás, hanem érzelmeket és belső küzdelmeket követ nyomon, miközben rengeteg impulzust hatványoz meg, éppen olyan intenzív állapotot eredményezve, mint ami a kamaszkort jellemzi. A show-műsorok hangulatát is idézi az előadás szerkezete, azonban inkább egy sokszínű zenés kaleidoszkóppal azonosíthatnánk, amely a Lewis Carroll-regényekre hangolódva elsősorban befele enged tekinteni. Lélektani utazások helyszínévé változik a színpad, ahol külső és belső szerepekkel találkozhat Alice, és vele együtt mi is.

Névtelenül

Az előadás elején próbálják megfosztani Alice-t a nevéől a Névtelen Erdő lakói. Elbizonytalanodva ugyan, de nem enged annak a sokféle érvnek, amellyel igyekeznek meggyőzni: ő is tudja, még ha nem is magyarázza meg logikusan a választását, hogy akinek nincs neve, az nemlétező. A név a megnevezett és meg nem nevezett dolgok, élethelyzetek, érzések problémájaként is visszaköszön az előadásban. Alice számos olyan helyzetbe kerül, ahol eltussolt, álcázott, szőnyeg alá seprert gondok tárházával találkozik, hiszen a felnőttek világa éppen ezekről a nevükön nem nevezett dolgokról szól, az álcákról, az állandósult és megkövesedett szerepekről – ezt élesen jelzi a maszkok használata. Egyedül Alice-nek nincs álarc, a többiek mind viselnek magukon valamilyen jelmezt. Mindenki rejtőzködik, elrejtja az arcát, az érzéseit, izmai rezdüléseit; inkább az eltakartság védelmét választják, azt a hamis biztonságot, hogy senki nem láthatja őket igazi valójukban és senki nem élhet vissza azzal. Akár a Lewis Carroll-regényekben, az előadásban sincs saját neve senkinek, csak gyűjtőnevek, általános főnevek szerepelnek, az állatok és az emberek is névtelenül maradtak. Egyedül Alice őrizhette meg nevét, mert egyedül ő vállalta önmagát és volt következetes önmagához. A felnőtté válás igazi próbáját kiálta. De vajon mi történt az őt körülvevő sok felnőttel, akiknek nincs nevük, de vannak elveik, elvárásaik és van határozott véleményük, amit aligha szeretnének vagy képesek módosítani. Vajon valóban felnőttek, vagy csak elhitetik ezt magukkal? Egyedül Alice nevezi nevén a dolgokat, így őrizheti meg a szabadságát a gondolatok, érzések és tettek szintjén, és ez az utolsó jelenetben válik igazán egyértelművé, amikor revolverrel a kezében úgy tagadja meg a körülötte lévőket, hogy egyetlenegyszer sem dörög el a gyilkos eszköz – inkább hitében tagadja meg őket: csak számára nem fognak számítani, nem játszanak fontos szerepet. Kivéve a szarvast, akivel kölcsönösen egymást választják.

Énkeresés

Ki vagyok? Mi a dolgom az életben? Kihez miként kell kapcsolódnom? A kamaszkor nagy kérdései ezek; gyakran visszatérnek életünk fordulópontjain, amikor újra kell definiálnunk önmagunkat. Alice úton van. Utazásai során nemcsak saját belső térképét rajzolja meg, ismerkedve saját érzelmeivel, gondolataival, reményeivel, hanem a társadalmi működéssel, az emberi kapcsolatok, játszmák, játékok sokaságával is találkozik. Csodálkozása egybeolvad egyfajta kritikával: a merev minták megtagadásának és meghaladásának elkötelezettjeként a félelmeiből és bizonytalanságaiból építkeznek; a kérdéseire alapozza a hitét, nem pedig megingathatatlan meggyőződésekre. Utazása során Alice számos helyszínre eljut – úgy, ahogy ezt Lewis Carroll is elmeséli. A Bocsárdi-rendezésben megfordul az ábrázolás perspektívája: Alice állandóan jelen van a színpadon, és a többi szereplő folyamatosan áramlik ki-be a kapun, amely a belső és a külső világ közti válaszfalon található, és egyszerre a fel- és eltűnés tere. A szubjektivitás felerősítését hitelesen oldja meg a Bartha József alkotta díszlet, amely elsősorban vetítési felületet képez. Az énkeresés közege a vetített képek világa, a folyamatosan változó látvány, amely a háttérben szakadatlanul áramlik, lüktet, jelen van, bezavar, torzít, homályosít, kiemel. A Rancz András által komponált mozgókép-kollázs nonfiguratív elemekre épít, konstruktivista hangulatot idézve, számos mozgásban lévő mértani forma jelenlétével, gyakran a minimalizmus határvonalán. Ritka kivétellel mellőzi a vetítés a szimbólumokat, fotókat, filmrészleteket, inkább a vetített mozgókép hatására épít, amely mindvégig hatása alatt tartja a nézőt, a zenei élménnyel együtt egy valódi VJ munkáját idézi. A produkció próbára teszi a nézőket, hiszen sok decibellel és szédületesen gyors képanyaggal kell megbirkózniuk. (A bejáratnál felhívják a figyelmet, hogy igénybe vehetők a rendelkezésre álló füldugók.)

Tükrök

Alice alakja a folytonos változás, pontosabban átváltozás kontextusában definiálódik. Bocsárdi értelmezésében Alice a középpont, aki önazonos, önmagához mérve mindig ugyanaz;

bár folyamatosan alakul a környezete, új és új impulzusokat kap, a változásaiiban változatlan. Úgy válik Alice középponttá, hogy nem kell meghasonulnia. A mesefeldolgozásokban gyakran megtörténik, hogy Alice-ből óriás lesz vagy összezsugorodik. Az előadásban erre azt a megoldást választotta a rendező, hogy három Alice-t szerepeltet. Könnyen felismerhető az igazi Alice, hiszen neki látjuk az arcát, míg a másik két alteregó Alice lehetséges habitusait szemléltetik, az egyik méretesebb, a másik különcebb. A regényben a tükör alapszimbólum. Az előadásban a vetített kép veszi át a tükör helyét, valamint a három Alice-figura testesíti meg a lehetséges tükörképeket. A többi szereplő is tükör: valamiképpen látják, láttatják Alice-t. A három királyné mintha a három Alice-alteregó megfelelője lenne, lehetséges felnőttmodellek, de az anyához való viszony sajátos jellegeit is felvillantják.

Hallani Alice-t

Ahhoz, hogy Alice önazonos maradjon és végigjárja a felnőtté válás útját, nagy szüksége van arra, hogy hallja belső hangjait, lássa belső képeit is, ne csak a külvilágra figyeljen, és ne hagyja magát irányítani általuk. A sZempöl Offchestra olyan zenei közeget teremt, amely elsősorban Alice belső hangjait követi és közvetíti, nem a történetre fókuszál. (Tom Waits Alice-lemeze hasonló ehhez, ahol a saját hangján keresztül közvetíti a számára körvonalazódó figurát.) A sZempöl mintha lélekhangokat közvetítene főként – kevés elcsendesedéssel. Alice sokszor alig tud párbeszédet folytatni környezetével. Alig talál valakit, aki kíváncsi rá és meghallgatja: nem hallszik a hangja, kiabálva is nehezen tudja túlharsogni a környezetét. De amint zenévé minősül át a belső hang, és ebben a másik médiumban nyilatkozik meg, jobban hallhatóvá, befogadhatóvá és érthetővé válik, mert a szavakkal nem sokra megy abban a világban, ahol mindenkinek saját jelentésszótára van, és ahol úgy tűnik, alig értik egymást az emberek. A zene nyelvén pedig talán sokkal többen értenek, még akkor is, ha nem tudják lefordítani és nem lehet szavakká merevíteni ezeket a tartalmakat.

Rácz Endre és Korodi Janka. Fotó: Barabás Zsolt

Példák. Képek

Korodi Janka Alice-a egyszerre kíváncsi és lázadó. Olyan fiatal, aki rácsodálkozik a világra, az emberekre, a helyzetekre, a lehetséges életformákra és szerepekre, amelyek közül választhat, de nem csodál senkit, és soha nem feledkezik meg teljesen magáról, a helyzetéről. Keresésben marad, hiszen ez jelenti számára a küldetést: megismerni és összerakosgatni külső elemekből a saját életét. Feladata, hogy megismerje és megtalálja önmagát, hogy ne megfelelni akarjon, hanem felvállalni mindent, ami ő: a vágyait, a gyengéit, az érzéseit, a gondolatait, a bizonytalanságait, a kérdéseit. Hitelessége abból fakad, hogy játékában nincs felesleges, túlfeszített mozdulat, nincsenek idegenül csengő szavak, nincs mesterkélt szereplékényszer: ő van ott. Korodi egész lényével Alice-ként van jelen. Számos női perspektívát lát, de példaképet nem választ magának. Inkább kölcsönvesz gondolatokat; a fekete királynőtől például azt, hogy ha csak szaladunk, folyton helyben maradunk, és ahhoz, hogy előrejussunk, kétszer olyan gyorsan kell szaladnunk. Saját – belső – idejét haladja meg Alice, mert képes kétszer vagy még gyorsabban is szaladni. Benedek Zsolt dramaturgiai munkájának köszönhetően a színpadon elhangzó szöveg erős aktualitást kap, száz év nyelvhasználati csuszamlásait szépen átítelve.

A produkció látványvilágának erős részét képezik a Kiss Zsuzsanna által tervezett jelmezek, a kortárs elemekből építkező kreációk a jellemek-figurák attribútumain túl olyan üzeneteket is közvetítenek, amely a ma kamaszaihoz vihetnek közelebb; a valódi mobiltelefon-alkatrészekből vagy a levetkőztetett, fejre állított Barbie babákból készített szoknyák, a fotószériából megalkotott ruha igazi belépőjegyek a tinik lelkében dübörgő koncerthez. A királynők és az állatok jelmezei hasonlóan erős szimbolikus tartalommal bírnak, kiváló ötletekre építve. A koreográfia egy vulkanikus mozgásgörbét követ, amely az érzelmek olvadékony állapotára fókuszál és kitöréses, indulatmozdulatokkal fűszerezett tánccá növi ki magát.

Hogy milyen irányba érdemes elmozdulni, Alice-ként, nézőként, emberként, hogy az a járható út, ha „Az lesz, amit akarok!”, vagy jobb meggyőzni magunkat annak igazságáról, hogy „Azt

Korodi Janka. Fotó: Barabás Zsolt

akarjuk, ami lesz” (a hernyó bölcsességei) – erre az előadás nem ad egyértelmű választ. Azonban hitelesen közvetíti, hogy csak akkor válhatunk önmagunkká, ha minden körülmények között vállaljuk önmagunkat. Ez a felnőtt lét alapkritériuma.

Alice. Bemutató dátuma: 2017. október 10.; Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy. Rendező: Bocsárdi László; Dramaturg: Benedek Zsolt; Díszlettervező: Bartha József; Jelmeztervező: Kiss Zsuzsanna; Koreográfus: Bezsán Noémi; Vizuális effektek: Rancz András; Hangtechnika: Sound Studio; Szereplők: Beczásy Áron, Benedek Ágnes, D. Albu Annamária, Derzsi Dezső, Erdei Gábor, Gajzágó Zsuzsa, Kolcsár József, Korodi Janka, Kovács Kati, Mátray László, Nagy Alfréd, Pál Ferenczi Gyöngyi, Pálffy Tibor, P. Magyarosi Imola, Rácz Endre, Szakács László, Szalma Hajnalka, Vass Zsuzsanna. sZempöl Offchestra: Albert-Nagy Örs, Bocsárdi Magor, Ferencz Áron, Gáspár Álmos, Kónya-Ütő Bence, Vitályos Lehel.